

A MAGYAR VÖRÖS HADSEREG KISALFÖLDI TÁMADÁSÁNAK KÉRDÉSÉHEZ

Hozzászólás Kornis alezredes elvtárs cikkéhez

Dömötör Gergely százados

Újonnan megjelenő hadtörténelmi folyóiratunk első száma örvendesen nagy helyet szentel a Magyar Vörös Hadsereg harcainak. Ezek között is kiemelkedő helyet foglal el Kornis alez. elvtárs tanulmánya a felvidéki támadás néhány kérdéséről. Ennek a tanulmánynak egy megálgapításával azonban szeretnék vitába szállni.

A szerző elítéli a kiegészítő csapás végrehajtását a Kisalföldön (1919 máj. 30—jún 15.), majd a főcsapás áthelyezését erre a területre (jún. 15—jún. 24.). „Mélységesen hibás a hadászat egészéből kiragadva, az egyébként igen szép harcászati eredményt felmutató észak-nyugati irányú támadást pozitívként értékelni, s nem látni meg annak a stratégia szempontjából teljesen elhibázott voltát.”¹

Véleményem szerint a kisalföldi támadást ilyen mereven elítélni nem lehet, ez az állítás legalább is vitatható.

A kisalföldi támadás két szakaszra osztható. Az első szakasz, amikor a 3. hadosztály részei és az 1. dandár a dunai flottilla egyes egységeinek támogatásával² kiegészítő csapást mértek ezen a területen (máj. 30—jún. 15.)³, a második szakaszban pedig a hadsereg főparancsnokság az V. hadtesttel itt akarta végrehajtani a főcsapást (jún. 15—jún. 24.).

Az első szakasz kérdése szorosan összefügg a III. hadtest Miskolc—Eperjes irányába végrehajtott támadásával. Véleményem szerint az, hogy a Vörös Hadsereg nemcsak a főcsapás irányába támadott, hanem, bár

¹ Hadtörténelmi Közlemények, 1954. 1. sz. 48. o.

² A „Szamos” monitor és egy őrnaszád, HI. Vörös Hds, iratai. Kankovszki korvettkapitány naplója.

³ Kornis alez. elvtárs véleménye szerint a hadseregparancsnokság jún. 12-én határozta el a kisalföldi támadást.

A valóságban a hadseregparancsnokság már jún. 9-én ilyen elhatározásra jutott. (H. I. Vörös Hds. hdm. napló 609/8 hdm. 60 fasc.) Ez azonban még csak előzetes elhatározás, de a következő napokban egymásután születnek a támadással kapcsolatos részletintézkedések. Pl. 10-én a dunántúli csapatok alkalmazásáról. (HI. Vörös Hds. hdm. napló 610/12. 60 fasc.)

Jún. 12-én már a végleges elhatározással kapcsolatos parancs kiadásáról van szó. (612/12 hdm.)

alárendelt erőkkel, de kiegészítő csapásokat mért Rimaszombat, Rozsnyó, Losonc—Zólyom, Léva és Ersekújvár irányába is, helyes volt.

Helyes volt nemcsak harcászati szempontból, mint pillanatnyi lehetőségek kihasználása, hanem hadműveleti szempontból is. Mert így az ellenség erejét 250 km széles arcvonalon lekötötte, a figyelmét a Miskolc—eperjesi főcsapástól elvonta és lehetetlenné tette, hogy a cseh burzsoá hadvezetőség tartalékait egységesen alkalmazza. Mindez oda vezetett, hogy a cseh burzsoá csapatok főparancsnoka⁴ nem tudta erőt Kassa térségében összpontosítani. Ezzel a kiegészítő irányokban — többek között a Kisalföldön — végrehajtott csapások nagymértékben elősegítették a főtámadás sikerét.

Meg kell jegyezni, hogy az 1918—20-as oroszországi polgárháborúban és a Nagy Honvédó Háborúban végrehajtott hadműveletek jellemző vonása volt a széles arcvonalon mért fő és kiegészítő csapások sorozata, úgy mint, azt a Magyar Vörös Hadsereg 1919 júniusában végrehajtotta.

De elemezzük még tovább ezt a kérdést. A támadás megindulásakor a magyar főerők Miskolc körzetében voltak összpontosítva. A májusi események és a júniusi heves ellenlökések⁵ pedig azt tanúsítják, hogy a cseh főerők, vagy azok jelentős része, az arcvonal középső és nyugati szakaszán tartózkodott. Így ha kiegészítő csapások nélkül csak a VII. hadtest tört volna előre Kassa irányában, a magyar főerők sokkal távolabb tartózkodtak volna a forradalom szívéből, Budapesttől, mint a cseh burzsoá csapatok zöme. Ennek pedig beláthatatlan következményei lehettek volna, annak ellenére, hogy a fővárost védelemre rendezték be, a helyőrség állományába tartozott a Vasas és a hídfő hadosztály, valamint a nagyszámú vörösőr zászlóalj.

A cseh burzsoá csapatokat a főváros közeléből éppen az 1. dandár és 3. hadosztály északnyugati irányban végrehajtott támadása távolította el.

Összefoglalva megállapítható, hogy a felvidéki támadó hadműveletek kezdeti szakaszában a nyugati és északnyugati irányba mért kiegészítő

⁴ A cseh burzsoá csapatok főparancsnoka május 31-ig Piccione olasz, attól kezdve pedig Pellé francia tábornok volt.

⁵ Itt a május 2—12-ig tartó salgótarjáni harcokra, majd az azt követő kisterenyei eseményekre (május 16—19.) gondolok. Május utolsó napjaiban heves harcokat kellett vívnia a 3. hadosztálynak Losonc birtokáért, jun. folyamán pedig az 5. hadosztálynak Rimaszombat körzetében, majd Tiszolcnál és Rozsnyónál, anonnán az intervenció erőket a vörös csapatok vissza is dobták (június 15.). Június 8-tól az arcvonal nyugati szakaszán észrevehetően megnő a burzsoá csapatok ellenállása, mutatja ezt Ersekújvár visszafoglalása (június 8.), s a fel-felújuló Léva környéki támadások. Különben tanulmányában Kornis alezredes elvtárs is kifejti, hogy májusban a két fél az ellenkező szárnyakon harcolt a döntésért. (I. m. 40. old.) Tehát ha a cseh főerőket Rimaszombat—Losonc, a Vörös Hadsereg főerőit pedig Miskolc körzetében lévőeknek vesszük, akkor a burzsoá csapatok főereje légvonalban kereken 30 km-rel közelebb volt a fővároshoz, mint a magyar főerő. A kassa—eperjesi előnyomulás végrehajtása esetén ez az eddig jelentéktelen különbség 100 kilométerre nöhetett volna.

csapások feltétlenül szükségesek voltak, nemcsak harcászati sikerekkel kecsegtettek, hanem döntő módon hozzájárultak a hadművelleti terv eredményes végrehajtásához.

Ez időszakban még egy kérdést kell megvizsgálni. Kornis alez. elvtárs véleménye szerint: „Ha a nyugati szárnybiztosító egységek a Garam vonalát elérve ott szilárd védelemre rendezkedtek volna be, és nem nyújtották volna meg, pillanatnyi sikerek kedvéért, az északnyugati arcvonalat, a Garam-vonal szilárd kiindulási alap lehetett volna a későbbi új hadműveletek számára.”⁶

A Garam-vonal védelme valóban jól biztosíthatta volna az V. hadtest felvonulását, azonban mögötte az ellenség is tartós védelemre rendezkedhetett volna be s ekkor már a folyó leküzdése igen nagy nehézségeket jelentett volna. Az erőszakos folyóátkelés amúgy is igen nehéz feladatok elé állítja a legkiválóbban felszerelt hadseregeket is, a Vörös Hadseregnél, ahol műszaki erőkből és anyagban igen nagy hiány volt,⁷ ezek a nehézségek csak fokozódtak volna.

Helyes volt tehát az itt harcoló egységeknek az a törekvése, hogy nemcsak a Garamot, de lehetőleg a Nyitrát is leküzdik, amikor az még könnyűszerrel lehetséges, mert az ellenség védelme még nem erősödött meg kellően. Eppen ezzel szereztek meg a legjobb kiindulási alapot a további *támadó* hadműveletek számára.

Hiba volt azonban az, hogy az 1. dandár nemcsak a legfontosabb út- és vasúti csomópontok, Érsekújvár és Nagysurány birtokbavételére és főleg megtartására törekedett, hanem még Nyitra városát is birtokba akarta venni. Ennek következménye lett az egész Nyitra-vonal elvesztése, pedig az érsekújvári hídfőből sokkal nagyobb eredményt érhetett volna el a 8. hadosztály későbbi támadása.

Persze ha csak védeni akartak volna, arra a Garam folyó is kiválóan alkalmas lett volna, de a Vörös Hadsereget ebben az időszakban a legnagyobbfokú aktivitás jellemezte, és a hadseregarancsnokság későbbi elhatározása igazolta az 1. dandár és 3. hadosztály eljárását.

A folyóakadályok ilyen módon menetből való leküzdése a Nagy Honvédő Háború folyamán a Szovjet Hadsereg legbeváltabb módszere és szocialista hadtudomány jelentős tényezőjévé vált.

A kisalföldi támadás második szakaszának elemzésénél meg kell legalábbis nagy vonalakban vizsgálni az általános helyzetet. A III. hadtest a főcsapás irányában előretörő 6. hadosztályával elfoglalta Kassát, 1. hadosztályával pedig Eperjest és Bártfát. Az ehhez csatlakozó *kisegítő* irányokban északkelet (3. dandár) és észak (10. dandár, 5. hadosztály) felé is mindenütt sikereket értek el. Az a terv azonban, hogy a Tokaj

⁶ I. m. 48. o.

⁷ A Magyar Vörös Hadsereg június 15-én csak 13 műszaki századdal és 7 nem teljes hadihídkészlettel rendelkezett.

irányában támadó 4. hadosztály birtokba veszi a Tisza hidat, s azon átkelve a túlparton hídfőállást foglal, melyből támadását a 8. hadosztállyal együttműködve Nyiregyháza irányában továbbfejleszti, nem sikerült. A román csapatok ugyanis fel tudták a hidat robbantani, a 4. hadosztály erőszakos folyamátkelési kísérlete pedig 200 ember és 7 géppuska veszteséggel összeomlott. A rajtaütés lehetősége tehát elmúlt, az átkelés kierőszakolása hatalmas műszaki és egyéb erőket igényelt volna, ez pedig éppen a felvidéki hadműveletek miatt nem állt rendelkezésre.

A hadseregparancsnokság Tokaj térségében összevont ugyan egy műszaki csoportot,⁸ de ez kevés volt.

Az átkelés megkísérlése tehát bátorság lett volna, annál is inkább, mert még siker esetén is az átkelő 4. és 8. (az eredeti terv szerint még az 1.) hadosztályokkal, melyekhez a II. hadtest erőinek is csatlakoznia kellett volna (kb. egy ho.) a pihent, jól felszerelt román burzsoá hadsereg öt hadosztálya vette volna fel a harcot. Az erőviszonyok tehát föltöbb kedvezőtlenek voltak, a románok elleni támadó hadműveletek erőszakolása csak kudarchoz vezethetett volna, annál inkább, mert a román parancsnokság Tokaj irányába csoportosította át tartalékait.

Helyes volt tehát a hadseregparancsnokságnak az az elhatározása, mely szerint anélkül, hogy a román bojárók csapatainak szétveréséről lemondana — először a cseh burzsoá hadsereggel végez. Majd az itt felszabadult hadosztályokkal megerősödve fordul a románok ellen. Csak az volt a kérdés, hogy hol mérjék a főcsapást.

A főcsapás végrehajtása eddig Kassa—Eperjes—Bártfa irányába helyes volt. Célját elérte, mert kettévágta a cseh és román intervenciók arcvonalát s megeremtetette annak lehetőségét, hogy adandó alkalomkor az Orosz Vörös Hadsereg erőivel egyesülhessenek.

Innen a csapást keleti vagy nyugati irányba lehetett volna továbbfejleszteni. A sikerek kelet, tehát Kárpátukrajna irányába való továbbfejlesztésének csak akkor lett volna értelme, ha a hadseregparancsnokság a románok elleni támadásra határozta volna el magát, ebben az esetben azonban mindig fenyegetett volna a cseh burzsoá erők háttámadása.

A támadás nyugati irányba való továbbfejlesztése jobban megfelelt a hadseregparancsnokság elhatározásának és Kárpátukrajna felé is megnyugtató módon lehetett biztosítani még alárendelt erőkkel is.

Azonban nem lett volna célszerű, hogy a hadseregparancsnokság Eperjes—Bártfa körzetébe összpontosítsa főerőit, azzal a céllal, hogy innen a Vág völgyébe törjön előre.

Erre a 1000—2000 m magas hegyek és a közöttük kanyargó szűk völgyek nem voltak alkalmasak. Az 1. hadosztály pesti munkásokból és

⁸ A műszaki csoport az 1., 2., 4., 6. és 38. árkász századból és két hadihíd készletből állott.

a 6. hadosztály alföldi parasztokból álló harcosait így is nagy nehézségek elé állította a szokatlan hegyi terep. Meg kell jegyezni, hogy mindkét hadosztály ennek ellenére kiválóan megállotta a helyét.

De nem volt alkalmas előnyomulási irány már csak azért sem, mert igen gyér közlekedési hálózattal rendelkezett. A Vág völgyében nyugat felé előnyomuló III. hadtest utánpótlása csak nagy kerülővel Miskolcon, Kassán és Eperjesen keresztül volt lehetséges.⁹ A főerők ilyen irányú előnyomulása pedig leküzdhetetlen akadályok elé állította volna az amúgy is nagy nehézségekkel küzdő szállítoszolgálatot.

Keletszlovákia gazdaságilag legértékesebb részeit a Vörös Hadsereg már birtokba vette, további előnyomulása esetén gazdaságilag értékes területek elfoglalásával egyelőre nem lehetett számolni, mert azok főleg Közép- és Nyugat-Szlovákiában feküdtek.

Végül, de nem utolsó sorban, ezen a területen kevésbé lehetett számítani a szlovák lakosság támogatására. Szlovákia munkássága kitörő örömmel fogadta a magyar csapatokat s a szlovák munkások felszabadulásuk után néhány nappal megalakították a Szlovák Tanácsköztársaságot. (Jún. 16.) Kelet-Szlovákiában jelentős munkásság azonban csak főleg a már felszabadult városokban (Kassa, Eperjes, Bártfa) volt.

A terület többi részén legnagyobb részben szlovák parasztok laktak. A szlovák parasztság érdeklődéssel figyelte a magyar Tanácsköztársaság harcát. Azonban olyan aktív támogatásra, mint a szlovák munkásság, nem vállalkozott. Ennek fő oka a Tanácsköztársaság elhibázott parasztpolitikája volt, mely itt is megbosszúlta magát. A szlovák parasztság támogatását elsősorban földosztással lehetett volna megnyerni, de ezt a Tanácsköztársaság elmulasztotta, a cseh burzsoázia pedig osztott földet.

A szlovák parasztság kevésbé öntudatos rétegeit ezenkívül félrevezette a szlovák burzsoázia és a szociáldemokraták hírverése, mely szerint a Magyar Vörös Hadsereg csak a magyar imperializmus gyűlölt uralmát hozza vissza.

Mindezek miatt a Vág völgye nyugati irányú főcsapás végrehajtására nem volt alkalmas, kiegészítő csapásra azonban igen. Ezt a valóságban is végrehajtotta a III. hadtest, 1. és 6. hadosztályaival.

Vizsgáljuk meg ezek után a Kisalföldet, illetőleg egész Délnyugat-Szlovákiát.

Itt a Vörös Hadsereg a csapást sík területen, illetőleg alacsony hegy-ségben mérte (1000 m-ig). Igaz, hogy az észak-déli, tehát az előnyomulásra merőleges irányú folyók az előretörést gátolhatták, de ezek menetből való leküzdésére a 3. hadosztály és az 1. dandár már figyelemre méltó kísérletet tett.

A csapást itt közvetlenül a cseh burzsoá hadsereg főerőire lehetett mérni, hiszen a Tiszolc-rozsnói és a lévai cseh ellencsapások azt mu-

⁹ A hadtápvonal így vasúton kereken 300 km lett volna.

tatták, hogy az ellenség főerejét az arcvonal középső és nyugati szakaszára összpontosította. Ugyanakkor ezt az ellenséges főerőt távol lehetett tartani Budapesttől].

Délnyugat-Szlovákia út- és vasúthálózata aránylag igen fejlett. Főleg a vasúthálózat volt fontos, melyet a Vörös Hadsereg páncélvonatai és hadtápszolgálatja egyaránt jól kihasználhatott.

A Magyar Vörös Hadsereg páncélos fegyverneme ugyanis csak a páncélvonatokra korlátozódott, ló- és gépkocsihiány miatt pedig a szállítás főleg csak vasúton történhetett.

Az utánpótlás már azért is könnyebbé vált, mert ez a terület közelebb volt Budapesthez és szállításra részben a Duna is felhasználható volt.

Ez a terület gazdaságilag is igen értékes. A Kisalföld felszabadítása még az aratás előtt, hatalmas élelmiszerkészletekhez juttatta volna a Tanácsköztársaságot, Korpona, Zólyom, Beszterce, Körmöcz és Újbánya körzetének szilárd birtoklása pedig a legégetőbb nyersanyagszükségletnek kielégítését biztosította.

A lakosság aktív támogatására is számítani lehetett úgy a bányavidék öntudatos szlovák munkássága, mint a Kisalföld magyar lakossága részéről.

Végül legalább is a Dunára támaszkodó szárny támogatására kiválóan ki lehetett volna használni a dunai flottilla nem éppen megvetendő tüzerejét, mely csak a fő harci egységeket számolva 4 db 10 cm-es tarackot, 8 db 8 cm-es ágyút, 2 db 7.5 cm-es ágyút és 40 db géppuskát jelentett.¹⁰ A dunai flotta eredményes működésére reményt nyújtott a Szamos monitor tevékenysége, mely kiválóan támogatta az 1. dandár harcát.

Mindezeket összevetve, a főcsapás irányának megváltoztatása és a Kisalföldre való áthelyezése helyes volt s a hadműveletek jó végrehajtása a cseh burzsoá erők szétverésére vezethetett volna.

Most még az a kérdés, hogy mi volt a támadás sikertelenségének oka?

A Tanácsköztársaság iratanyaga igazolja, hogy ebben az időben a csapatokon a fáradtság jelei mutatkoznak s az ellenforradalmi tisztek és a szociáldemokraták szívós aknamunkája elérte a célját, a Vörös Hadseregben megkezdődött a bomlás folyamata.

A bomlási folyamat a munkás- és vöröskatoná ezredeknél egyaránt megkezdődött. Ennek a bomlásnak a csirái már a májusi toborzás végrehajtásában rejlenek.

¹⁰ A Dunaórség fő harci egységei: Újvidék: (felszerelés alatt, még nem harc képes). — Szamos: (2 db 10 cm-es tarack, 2 db 8 cm-es ágyú, 2 géppuska). — Maros és Lajta: (1 db 10 cm-es tarack, 3 db 8 cm-es ágyú, 3 géppuska) monitorok. — Pozsony és Komárom (1 db 7.5 cm-es ágyú, 5 géppuska) ágyúnaszádok. — Viza, Compo, Fogas és Csuka őrnaszádok 5–5 géppuskával. H. I. Vörös Hadsereg iratai 515/19 hdm. 171/3. 61 fasc.

A kommunisták nem áltatták a munkásokat, hanem tudtukra adták, hogy hosszú és szívós harc, sok nehézség vár rájuk. A szociáldemokraták azonban azzal agitáltak, hogy csak „egy nyomásra“ kell kimenni a harctérre. Ez a jelszó, mellyel igen sok munkást a rövid erőfeszítést kívánó könnyű győzelem illúziójába ringattak, a hadsereg szétbomlasztásának egyik eszközévé vált.

Júniusban ugyanis a szociáldemokraták már azt hirdették, hogy az „egy nyomás“ ideje lejárt.

A munkásezredek, zászlóaljok felállítása szakmai alapon történt s így a munkás csapatok és alegységek tulajdonképpen nem voltak mások, mint hadbavonult szakszervezetek. A szakszervezetek vezetése pedig a két párt egyesülése után is túlnyomóan a szociáldemokraták kezén volt s így itt is a szociáldemokrata befolyás érvényesülhetett.

A hadsereg önként jelentkezés alapján történt feltöltése is züllesztően éreztette hatását. Azok a munkások, akik az életüket kockáztatták a Tanácsköztársaság védelmére, az otthoniak leveléből értesültek, hogy a gyávák, ellenséges és lumpenproletár elemek élik világukat s nyíltan hangoztatják, hogy csak a „szamarak vannak a fronton“.

Az arcvonalból önkényesen eltávozóknak pedig nem történt semmi bajuk.

A háterszági szervekben lévő szociáldemokraták és ellenforradalmárok nemcsak ezt, hanem az élelmezési nehézségeket is kihasználták, hogy elégedetlenségeket szítsanak és a rendelkezések ellenére hátrányos helyzetbe hozták a vörös katonák hozzátartozóit.

Elképzelhetjük, hogy milyen bomlasztó hatást tett ez a harcosokra, mikor a hozzátartozók mindent nyíltan megírhattak, sőt voltak olyanok, akik a szociáldemokraták úszítására még a valóságnál is sötétebb helyzetet festettek.

Mindehhez hozzájárult, hogy a politikai megbízottak között alig volt kommunista, zömük szociáldemokrata volt, akik szintén mindent megtettek a fegyelem aláásására.

Rontotta a hadsereg harci szellemét az, hogy a Clemenceau jegyzéket, minden kommentár nélkül, a harcosok tudomására hozták.

A felső vezetés ingadozása is a hadsereg harcképességének rovására ment. Július 15-én a támadás folytatását határozták el a Clemenceau jegyzék ellenére. 16-án elrendelték az ellenségeskedés beszüntetését (616/21 hdm.), majd 17-én ismét támadási parancsot adtak ki (317/9. hdm.).

Ezzel párhuzamosan a kisalföldi támadás kezdetét 15-re tervezték, majd 17-re halasztották el. Természetesen ez az ingadozás erősen befolyásolta a hadsereg harcértékét.

A támadást végrehajtó hadosztályok sem voltak a legerősebbek. A Kornis alez. elvtárs által közölt adatok szerint június 15-én a 3. hadosztály csak két, harcban eléggé kifáradt ezredből állott. A 4. had-

osztály ugyan négy ezredből állott, azonban a románokkal vívott heves harcok és a Tisza-átkelés kudarca ezt a hadosztály is megtépázta, a 8. hadosztály pedig zömében össze nem forrott, harcokban eddig részt nem vett csapatokból állott. Így természetesen ezek nem is érhettek el olyan sikert, mint a III. hadtest magasabb egységei.¹¹

A cseh burzsoá parancsnokság pedig sietve friss csapatokat szállított erre az arcvonalszakaszra és június 8-tól tartó váltakozó sikerű harcok után 24-én a hadműveletek végleges beszüntetéséről szóló parancs már végeredményben visszavonulásban érte az V. hadtestet.

Összefoglalva megállapítható, hogy a főparancsnokság elhatározásának megváltoztatása és a főcsapás irányának áthelyezése a Kisalföldre nem volt eleve elhibázott, de a hadsereg soraiban a szociáldemokrata és ellenforradalmár aknamunka következtében megkezdődő bomlás, a politikai és katonai vezetésben lévő ingadozás miatt a támadás nem sikerülhetett.

¹¹ Az 1. és 6. hadosztály egyaránt négy-négy gyalogezredből állott. (I. m. 57 oldal)

